УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Анотація. У статті обґрунтовано важливість залучення іноземних інвестицій в економіку України. Виявлено, що ефективність та інтенсивність цього процесу залежать від інституційного забезпечення. Як його складники визначені податкові, фінансові, адміністративні, нормативно-правові, ресурсно-функціональні. Встановлено проблеми та визначено напрями розвитку окремих інститутів. Обґрунтовано пріоритетні галузі національної економіки для залучення іноземних інвестицій.

Ключові слова: іноземні інвестиції, політика, залучення, інституційне забезпечення, національна економіка, пріоритети, напрями.

Summary. The article substantiates the importance of attracting foreign investments to the economy of Ukraine. The effectiveness and intensity of this process is found to depend on institutional support. As its components are determined tax, financial, administrative, regulatory, resource and functional. Problems were identified and directions of development of individual institutes were determined. Priority sectors of the national economy for attracting foreign investments are substantiated.

Key words: foreign investments, policy, involvement, institutional support, national economy, priorities, directions.

DOI : 10.33783/1977-4167-2019-46-2-23-26

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку світового та національного господарства однією з найактуальніших проблем для України, інших країн з ринковою економікою та країн, що розвиваються, є залучення та ефективне використання іноземних інвестицій. Успішне вирішення цього завдання залежить, насамперед, від виваженої державної політики у сфері регулювання іноземного інвестування. Саме вітчизняні та іноземні інвестиції сприяють упровадженню інновацій, модернізації економіки, міжнародній інтеграції та співпраці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема залучення іноземних інвестицій в Україну знайшла відображення в дослідженнях, що проводяться за кордоном та у вітчизняних наукових установах і навчальних закладах. Останнім часом видано значну кількість публікацій щодо залучення іноземних інвестицій в Україну. Широко відомі дослідження, які здійснювали Я. Медвідь [1], В. Любімов [2], Н. Шевченко [3], М. Ігнатенко, В. Антошкін, О. Круковська, В. Малишко [4, 5] та інші відомі науковці. Проте проблема інституційного забезпечення іноземного інвестування потребує подальшого удосконалення.

Мета статті — визначити основні напрями та заходи щодо інституційного забезпечення

залучення іноземних інвестицій у національну економіку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливу роль у залученні та використанні іноземних інвестицій відіграють державні інститути. Саме вони регулюють рівень надходження іноземних інвестицій через реалізацію інвестиційної політики. Сучасна інвестиційна політика в Україні має доволі суперечливий та непослідовний характер, оскільки не завжди враховується специфіка національної економіки, її проблеми, структурні зрушення. Тому інституційне забезпечення інвестиційної політики має бути спрямоване на усунення перешкод та запровадження стимулів для інвестування, захисту прав інвесторів [1]. Його інститути мають включати регулювання умов інвестиційної діяльності, яке здійснюють органи виконавчої влади країни загалом й окремі суб'єкти відповідно до чинного законодавства. Державне регулювання іноземного інвестування має ґрунтуватися на принципах взаємної відповідальності іноземного інвестора і держави: дотримання основних прав і свобод іноземних інвесторів; юридичної відповідальності іноземних інвесторів за порушення закону або міжнародних договорів; заохочення іноземних інвесторів, які спрямовують інвестиційні ресурси у програми (проекти), визначені

© Н. П. Новак, 2019

Бібліографія ДСТУ 8302:2015:

Новак Н. П. Удосконалення інституційного забезпечення залучення іноземних інвестицій в економіку України. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2019. № 2 (46). С. 23–26.

References (APA):

Novak, N. P. (2019). *Udoskonalennia instytutitsiinoho zabezpechennia zaluchennia inozemnykh investytsii v ekonomiku Ukrainy* [Improvement of institutional support for attracting foreign investments in the Ukrainian economy]. *Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu*, 2 (46), 23–26 (in Ukr.).

державою як пріоритетні; удосконалення законодавства щодо іноземних інвестицій [2].

Політика залучення іноземних інвестицій має відповідати певним вимогам і умовам, що повинні закласти основу стійкого припливу капіталу. Серед цих вимог можна виділити такі: стабільність законодавства, формування чіткої нормативно-правової бази регулювання іноземних інвестицій; введення конкурентоспроможного рівня податків, тарифів і пільг, які відповідають умовам іноземних інвестицій, що сформувалися в інших країнах, які є конкурентами України як ринки вкладення іноземного капіталу; наявність гнучкої фінансової політики в галузевих і регіональних напрямках, що забезпечує досягнення пріоритетних цілей розвитку національного господарства [3].

Медвідь Я. Ф., проаналізувавши спеціальні функції державного управління інвестиційною діяльністю, умовно розділив їх на дві групи: функції із залучення інвестицій та функції з використання інвестицій. До функцій держави із залучення інвестицій належать:

- 1) формування державної політики щодо залучення інвестицій;
- 2) участь у міжнародному економічному співробітництві;
- 3) визначення пріоритетних напрямів використання інвестицій;
- 4) здійснення моніторингу й обліку інформації щодо джерел інвестицій, потреб у їх залученні, напрямів та ефективності використання;
- 5) створення сприятливих умов для діяльності інвесторів на території України та ін. [1].

Пріоритетними напрямками для залучення й використання іноземних капіталовкладень доцільно вважати: освоєння незадіяного науково-технічного потенціалу й розвиток наукоємних виробництв; нарощування експортного потенціалу; забезпечення раціонального ресурсокористування; розвиток конкурентоспроможного виробництва та видів діяльності. Іноземний капітал необхідно спрямовувати у видобувні й переробні галузі, що дасть змогу оновити їх виробничі фонди, підвищити ефективність виробництва і значно розширити експортний потенціал країни; у ракетобудівну, атомну, енергетичну, ІТ галузі з метою розвитку наукоємних виробництв; у фармацевтичну, побутово-хімічну, харчову промисловість, сільське господарство, у т. ч. органічне виробництво [4].

Світова практика виробила універсальний набір заходів, які тією або іншою мірою вживаються для залучення іноземних капіталів. Серед них виділяють такі інституційні інструменти:

— податкові: встановлення прямих податкових пільг, відстрочення сплати податків за інвестування капіталу, маніпулювання рівнем податку;

— стимули, пов'язані з амортизаційними відрахуваннями, оскільки пришвидшена амортизація стає одним із найчастіше використовуваних методів підтримки закордонних інвесторів.

Також це фінансові методи стимулювання:

— різні субсидії, позики і гарантії їхнього надання в разі виконання інвестором певних завдань, наприклад, освоєння конкретних регіонів, галузей промисловості;

— адміністративні й нормативно-правові методи;

— ресурсно-функціональні, що спрямовані на створення загального середовища ефективного функціонування іноземного капіталу в економіці — від забезпечення необхідними факторами виробництва, інформацією і службами управління до розвитку транспортної мережі, інших комунікацій тощо.

Практика показує, що фінансовим стимулам надають переваги промислово розвинені країни, адже вони дають змогу сконцентрувати зусилля на досягненні конкретних цілей. Країни, які розвиваються, у т. ч. Україна, більше використовують податкові засоби стимулювання, що пов'язано, зокрема з браком фінансових засобів. Доцільно також здійснювати утворення підприємств з участю іноземного капіталу. При цьому вони мають здійснювати соціальну відповідальність щодо регіонів свого розміщення й отримання прибутків. Особливо це стосується сільських територій та сільських громад.

У перспективі для суб'єктів управління агро-сферою має бути прагнення не просто витратити кошти на благодійність та вкладати кошти, а брати участь у програмах та проєктах, які створюють «нову соціальну вартість». Мета їх полягає в тому, щоб за аналогією з бізнесом досягти максимальної соціальної віддачі від вкладених коштів. Такі підходи є основою соціальних інвестицій, які мають стати провідною тенденцією розвитку та реалізації благодійності програм сучасних бізнес-структур. Благодійні соціальні інвестиції дозволяють бізнесу поєднувати органічно, а не прагматично, мотиви милосердя і є перспективною практичною формою реалізації соціальної відповідальності.

Основними напрямками таких благодійних соціальних інвестицій є:

— створення інфраструктури благодійності, розвиток її організаційно-методичного та кадрового забезпечення шляхом забезпечення формування відповідного ресурсу та інформаційних центрів;

— пошук найбільш плідних, креативних та перспективних ідей, спрямованих на вирішення духовно-моральних та соціальних проблем і створення необхідних умов для їх реалізації;

— залучення до благодійності більшої кількості структур, насамперед — органів влади, гро-

мадських та добровільних організацій, підтримка їх суспільно корисної діяльності;

— розвиток інтернет-простору до благородної справи — форумів, банків ідей та методичних розробок;

— підтримка самоорганізації суспільно корисних благодійних ініціатив на національному, регіональному та місцевому рівнях.

Головні та найпопулярніші сфери доброчинних соціальних інвестицій:

— соціальна сфера — через створення та підтримку відповідної інфраструктури для допомоги соціально вразливим верствам населення: дітям, матерям, людям похилого віку, інвалідам, ветеранам, нужденним;

— культура та мистецтво — єдине або постійне забезпечення культурних установ, бібліотек, а також художників, літератури, кіно, власне культурні заходи;

— освіта — надання грантів для вчителів та студентів, оплата навчання за кордоном, допомога у створенні матеріально-технічних ресурсів навчального процесу;

— наука — допомога у фундаментальній та прикладній науці в Україні, розвиток інноваційних технологій (у т. ч. соціальних технологій), організаційна та фінансова підтримка досліджень, які не мають прямого комерційного характеру, пошук і реалізація рішень екологічних та інших значущих проблем суспільства;

— охорона здоров'я — допомога медичним установам, придбання обладнання, медикаментів, оплата підготовки та перепідготовки працівників;

— збереження навколишнього середовища — фінансування екологічних програм, захист навколишнього середовища, вирішення екологічних проблем сільських територій загалом;

— підтримка засобів масової інформації — виділення грантів, створення матеріально-технічних ресурсів [5].

Отже, перед Україною постають принципово важливі цілі для реалізації заходів, спрямованих на покращення інвестиційного середовища та вдосконалення механізму залучення іноземних інвестицій в економічну систему країни. Для того, щоб створити ефективну систему залучення іноземних інвестицій, насамперед, потрібно сформувати відповідну законодавчу базу.

Наявність суперечностей і невизначеності окремих важливих питань законодавства зумовлює необхідність внесення змін до Закону України «Про власність» і до Земельного кодексу України стосовно визначення майнових прав іноземних інвесторів. Ідеться й про формування ринку земельних ресурсів. Потрібно на державно-правовому рівні уточнити питання про концесії (визначення можливостей отримання прибутку

іноземними інвесторами від розвідування, розроблення, видобування та експлуатації природних ресурсів). Потребує ретельного обґрунтування система валютного регулювання.

Висновки. Удосконалення інституційного забезпечення є вагомим чинником активізації надходження іноземних інвестицій в економіку України. При цьому основними його складниками визначені податкові, фінансові, адміністративні й нормативно-правові, ресурсо-функціональні. Останні спрямовані на удосконалення реального середовища здійснення інвестиційної діяльності. Велике значення має інститут моніторингу надходження інвестицій, їх обсягу та структури. Саме він дозволяє мати правильну інформацію для прийняття управлінських рішень щодо їх розподілу на перспективу.

Література

1. Медвідь Я. Ф., Ніколаєва Я. І. Державне управління інвестиційною діяльністю в Україні. *Наукові праці МАУП*. 2011. Вип. 1. С. 107–112.
2. Любімов В. І. Особливості державного регулювання іноземних інвестицій: закордонний досвід. *Економічний простір*. 2009. № 21. С. 65–71.
3. Шевченко Н. О. Уникнення загроз в державній політиці залучення іноземних інвестицій в АПК. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>.
4. Ignatenko M. M., Novak N. P. Development of regional programs for the development of agrarian enterprises with organic production on the basis of the European and international experience. *Baltic Journal of Economic Studies*. Vol. 4, No. 4. 2018. С. 126–133.
5. Ihnatenko M., Antoshkin V., Krukovska O., Malyshko V., Marmul L. Social investments as the highest manifestation of implementation of social responsibility of the companies of agribusiness. *International Journal of Recent Technology and Engineering*. Volume-8. Issue-3. September 2019. С. 7124–7132.

References

1. Medvidj Ja. F., Nikolajeva Ja. I. (2011). *Derzhavne upravlinnja investycijnoju dijalnistju v Ukrajinі* [Public administration of investment activity in Ukraine]. *Naukovi praci MAUP*, 1, 107–112.
2. Ljubimov V. I. (2009). *Osoblyvosti derzhavnogho rehuljuvannja inozemnykh investycij: zakordonnyj dosvid* [Features of state regulation of foreign investments: foreign experience]. *Ekonomicznyj prostir*, 21, 65–71.
3. Shevchenko N. O. *Unyknennja zagroz v derzhavnij polityci zaluchennja inozemnyx investycij v APK* [Avoiding threats in the state policy of attracting foreign investment in agriculture]. Retrieved from <http://www.nbuv.gov.ua>.
4. Ignatenko M. M., Novak N. P. (2018). Development of regional programs for the development of agrarian enterprises with organic production on the ba-

sis of the European and international experience. *Baltic Journal of Economic Studies*, vol. 4, no. 4, 126–133.

5. Ihnatenko M., Antoshkin V., Krukovska O., Malyshko V., Marmul L. (2019). Social investments as

the highest manifestation of implementation of social responsibility of the companies of agribusiness. *International Journal of Recent Technology and Engineering*, vol. 8. iss. 3, 7124–7132.